

LINA PlišKO

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA JURJA DOBRILE U PULI
lina.plisko@unipu.hr

ZOONIMNI FRAZEMI U MJESNOME GOVORU MEDULINA

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

UDK 811.163.42'282.2(497.5-3MEDULIN)'373.7

DOI <https://doi.org/10.17234/9789531758635.34>

U radu se analiziraju frazemi sa zoonimnom sastavnicom prikupljeni terenskim istraživanjem u mjesnome govoru Medulina. Pozornost posvećujemo onim frazemima koji svojim značenjem ulaze u koncept ljudskih osobina, ljudskoga stanja, čovjekove vanjštine te odnosa čovjeka prema radu, hrani i piću. Prikupljene frazeme uspoređujemo s frazemima zabilježenima u čakavskim, štokavskim i kajkavskim frazeološkim rječnicima, kako bismo utvrdili frazeološke regionalizme i lokalizme.

1. UVOD

Mjesni govor Medulina¹ prema Brozovićevoj (1988: 88) i Liščevoj (2009: 51) klasifikaciji čakavskih dijalekata pripada jugozapadne istarskome dijalektu. Taj se govor u dijalektološkoj literaturi spominje već u prvoj polovici 20. stoljeća, u Ribarićevoj raspravi *Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri*, gdje ga uvrštava u “štokavsko-čakavski prijelazni dijalekt Slovinaca” (Ribarić 1940: 46–50; 2002: 66–70), te u raspravi poljskoga dijalektologa Mieczysława Małeckoga koji ga uvrštava u “štokavske govore vodnjanskoga tipa” (Małecko 1930: 103–108; 2002: 81–86). Prema istra-

¹ Medulin teritorijalno i administrativno pripada istoimenoj općini koja se prostire na samome jugu istarskoga poluotoka. Na površini od 29,35 km² živi oko 6 500 stanovnika u osam naselja smještenih uglavnom duž obale. To su: Medulin, Premantura, Banjole, Pomer, Vinkuran, Vintijan, Valbonaša i Pješćana Uvala. Valdebek je naselje koje danas teritorijalno pripada Gradu Puli.

živanjima Mate Hraste (1964) medulinski govor pripada čakavskim jugozapadnim istarskim govorima, dok govori Premanture, Banjola, Vintijana, Vinkurana i Valdebeka imaju neke starije čakavske crte, kao što su: mjesto akcenta, kratka množina (bez pluralskoga proširenja -ov-), oblici za kondicional pomoćnoga glagola *biti* (*bimo*, *bite*), a ostale su značajke štokavske, ali ne novoštokavske (Hraste 1964: 34).

Radosav Bošković govore Premanture, Banjola, Valdebeka, Vinkurana i Vintijana uvrštava u skupinu nazvanu “premanturski dijalekatski tip”, a govor Pomera u “pomerski dijalekatski tip”. Po njemu su to “štokavski ikavski” govori. Govor Medulina uvrštava u “medulinski dijalekatski tip”, za koji kaže da je “ukršten govor, štokavsko-čakavski; štokavski po osnovi svojoj, čakavski po sporednoj komponenti svojoj” (Bošković 1978: 293–315).

Mjesni govor Medulina na alijetetnoj, alteritetnoj te arealnoj razini razlikovnosti opisala je Nataša Lorencin, a opis je pridodan *Rječniku medulinskoga govora* Marija Peruško (Peruško 2010: 297–302).

Govore općine Medulin opisali su David Mandić i Lina Pliško u *Monografiji općine Medulin* (Mandić i Pliško 2013: 430–441). U svojem su radu posebno promatrali dva zasebna mjesna govora (medulinski i pomerski) te malu skupinu mjesnih govora, tzv. govore premanturske skupine (naselja imenom Premantura, Banjole, Vintijan, Valdebek i Vinkuran). Na kraju su rada tablično prikazali 17 jezičnih značajki po kojima se ti govori međusobno razlikuju (Mandić i Pliško 2013: 440).

Godine 2010. Marija Peruško medulinski je leksički fond zabilježila u *Rječniku medulinskoga govora*, a 2019. u *Frazeološkome rječniku medulinskoga govora* i frazeološko bogatstvo toga idioma.

U istraživanju zoonimnih frazema u medulinskome govoru polazimo od frazeološkoga korpusa zabilježenoga u *Frazeološkome rječniku medulinskoga govora*, a u razgovoru s gospođom Marijom Peruško taj smo korpus nadopunili koristeći se autorskim *Upitnikom za istraživanje zoonimnih frazema*.

Frazeme obrađujemo konceptnom analizom. Njome se na najprikladniji način mogu prikazati tematsko-značenjska polja koja ostvaruju frazemi što su odraz kognitivno-jezičnih svojstava čovjeka i njegova uma (Lakoff 1987: 292). Koncept je zajednički pojam koji prožima značenja pojedinih frazema neovisno o njihovim kategorijskim značenjima i strukturnim tipovima (Kovačević 2012: 126).

S obzirom na to da obuhvaćaju širok spektar različitih značenja, iz mnoštva prikupljenih frazema sa zoonimnom sastavnicom odabrali smo one koji svojim značenjem ulaze u koncepte ljudskih osobina, ljudskoga stanja, čovjekove vanjštine te odnosa čovjeka prema radu, hrani i piću.

Te smo frazeme usporedili s frazemima u odabranim čakavskim, štokavskim i kajkavskim govorima da bismo utvrdili frazeološke regionalizme i lokalizme.

Za usporedbu smo se koristili sljedećim frazeološkim rječnicima²:

FRMG – Marija Peruško. 2019. *Frazeološki rječnik Medulina*. Medulin: Općina Medulin.

FRZM – Radoslav Runko. *Frazeološki rječnik zaseoka Mrkoči* (u rukopisu).

FNIGH – Mira Menac-Mihalić. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj: s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

FKPKG – Jela Maresić, Mira Menac-Mihalić. 2008. *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

2. ZONIMNI FRAZEMI U MEDULINSKOME GOVORU

2.1. Ljudske osobine

2.1.1. *Marljivost*

Frazeološko značenje ‘marljiv, radišan, vrijedan’ u medulinskome se govoru izražava frazemima koji u sebi imaju sastavnice *črv*: *delati kako črv* ‘raditi marljivo, bez prestanka’ (FRMG 28), *mrv*: *delati kai mrv* (NTIMF³) i *pčela*: *delati kai čela* (NTIMF). Isto je i u križevačko-podravskim kajkavskim govorima: *delati kak črv* ‘marljivo i ustrajno raditi’ (FKPKG 72); *vreden kak čmela* (FKPKG 71); *vreden kak čmelica* (FKPKG 72); *delati kak (kakov je) mravec* (FKPKG 131), u novoštokavskim ikavskim govorima *vridan ka crv*; *ka crv kopat (radit, rintat itd.)* ‘neprekidno raditi, biti jako vrijedan’ (FNIGH 145); *vridan (radišan) ka mrv* (FNIGH 238); *radit ka čela*; *vridan (radišan) ka čela* ‘jako vrijedan’ (FNIGH 148). Pozadinsku sliku frazema čine životinje koje su sitne građom, ali marljive i uporne u radu.

2.1.2. *Lijenost*

U Medulinu se lijena osoba uspoređuje sa svinjom koja samo jede i leži: *lîn kai prasac* ‘veoma lijen’ (FRMG 105). Tako je i u frazeologiji novoštokavskih ikavskih govora (FNIGH 276): *lin ka prasac* u značenju ‘jako lijen’. U FKPKG i FRZM takav frazem nije zabilježen.

² Dalje se u tekstu koristimo kraticama navedenima s lijeve strane.

³ Kraticom NTIMF označavamo naknadna terenska istraživanja medulinskih frazema.

2.1.3. *Vjernost, odanost, zajedništvo*

Vjernost, odanost i zajedništvo u Medulinu se izražava lokalnim frazomom *kai kôza i Kirinčić* (FRMG 62) – ‘nerazdvojni, uvijek zajedno’. Lokalizam je motiviran slikom siromašnoga Kirinčića koji je stalno sa svojim jednim blagom – kozom – hodao po Medulinu.

Vjernost i odanost u novoštokavskim ikavskim govorima izražava se frazomom *viran ka pas* (FNIGH 264).

2.1.4. *Plahost*

Frazomom *imati straha kako zec* (FRMG 156) izražava se frazeološko značenje ‘biti jako plašljiv’. U pozadinskoj je slici zec, malena životinja koja bježi pred opasnošću. Na jednak se način plahost izražava i u Mrkočima: *strahljiv kako zec* (FRZM) i u novoštokavskim ikavskim govorima *plašljiv (strašiv) ka zec* (FNIGH 347). U FKPKG bojažljivost, strah ili plahost ne izražavaju se zoonimom, već je njegova sastavnica odjevni predmet – *gaće*: *gaće se tresu komu; napuniti gaće od straha, usrati se u gaće od straha* (FKPKG 84).

2.1.5. *Dobrota, mirnoća*

Dobar se čovjek opisuje frazomom *ne bi mrava zgazija* (FRMG 80). U pozadinskoj je slici osoba koja ne bi ni nautila malome, bespomoćnom biću – mravu. Istom se frazomskom slikom dobrota izražava u FNIGH: *ne bi ni mrava zgazija* (str. 238) te u zaseoku Mrkoči *ne bi sta ni na mrava*, a FKPKG ne bilježi takav frazem.

Miran, dobrodušan i poslušan čovjek u Medulinu se uspoređuje s biblijskim simbolom pokornosti, nevinosti, blagosti – janjetom: *{pravi} kai janjac* (FRMG 54). Frazem nije zabilježen u drugim konzultiranim rječnicima (FNIGH, FKPKG te FRZM).

Frazem *ko si dobar, si tovaru spodoban* (FRMG 140) zabilježen u Medulinu, krije u sebi poruku da nije pametno uvijek biti dobar prema svakome. U pozadinskoj je slici magarac koji je u nas simbol gluposti i tvrdoglavosti. Frazem nije zbilježen u FNIGH, FKPKG te FRZM.

2.1.6. *Snaga, jakost*

Konj je životinja koja se ističe radnom snagom, izdržljivošću, elegancijom i ljepotom. U medulinskoj frazeologiji snažan i izdržljiv čovjek uspoređuje se s konjem: *jak kako konj* (FRMG 61). Tako je i u FRZM, u kajkavskim križevačko-podravskim govorima: *jak kak konj* (FKPKG 109) te novoštokavskim ikavskim govorima: *jak ka konj* (FNIGH 201). Veoma jak čovjek uspoređuje

se i sa snagom bika: *jak kak bik* (FKPKG 59), *jak ka bik* (FNIGH 129). U Medulinu smo u razgovoru s obavjesnicom naknadno zabilježili i *jak kako bak*.

2.1.7. Neznanje, nerazumijevanje, začudnost

Osobu koja se čudi čemu ili ne razumije sugovornika u Medulinu se opisuje lokalnim frazemom *gledati šaro kai Srneja* (FRMG 124). U pozadinskoj je slici *Srneja*, vol smeđe dlake kao u srne koji začuđeno u novonastaloj situaciji promatra [koga ili što]. Nerazumijevanje, začuđeno, iznenađeno promatranje izražava se i frazemom *glèdati kako telàc* (FRMG 138). Jednako je u FKPKG (str. 185) *gledeti / zagledeti se (blejati i sl.) kak tele {v šarena (nova, bela i sl.) vrata}* i u FNIGH (str. 321) *ka tele {u šarena vrata} blenit (buljit, zinit)*. Frazem je motiviran velikim očima teleta koje naivno i iznenađeno promatra svijet oko sebe. U Mrkočima frazemi s tim značenjima nisu zabilježeni.

2.1.8. Otuđenost

Frazem *ovca zgubljená* motiviran je biblijskim motivom izgubljene (zalutale) ovce. Motiv je nastao na temelju pripovijesti o izgubljenoj ovci kao jednoj od triju prisposoba koje donosi evanđelist Luka da bi objasnio ideju o Isusovu milosrđu.⁴ U Medulinu se taj frazem odnosi na “otuđenu osobu koja se odvojila od svoje sredine i krenula krivim životnim putem”, često u ironičnom značenju: *Se tornala je doma, ona ovca zgubljená. Je parala da će tamo svi samo nju čekati* (FRMG 94). Povratak izgubljene, otuđene osobe u novoštokavskim ikavskim govorima također se izražava istim motivom povratka: *vrátila se odbigla ovca* (FNIGH 259). Frazemi nisu zabilježeni u FKPKG i u FRZM.

2.1.9. Tvrđoglavost, nepopustljivost

U Medulinu se tvrđoglava osoba uspoređuje s magarcem, životinjom kojoj se pripisuje svojeglavost, nepopustljivost: *trd kai tovar* (FRMG 141), tako i u novoštokavskim ikavskim govorima *biti pravi tovar* ‘biti tvrđoglav’ (FNIGH 324). U FNIGH tvrđoglavost i svojeglavost izražavaju se i slikom netom okoćenoga slijepoga mačića koji je uporan u svom naumu da stigne do cilja: *slip ka mačić što se ištán okoti* (FNIGH 222), a u križevačko-podravskim kajkavskim govorima frazemom bez zoonimne sastavnice *jaka volja* (FKPKG 193).

⁴ V. Evanđelje po Luki, Lk 15,1.

2.1.10. *Lukavost, iskustvo*

Mačka i lisica (lisac) životinje su kojima se pripisuje lukavost zbog njihove lovačke vještine i načina kretanja. Prepredena i lukava osoba u medulinskoj se frazeologiji uspoređuje s mačkom: *mačka od žene* (FRMG 73), *biti mačka* (FRMG 73) i lisičom *{šegava} kai lisica* (FRMG 70). Stariji je čovjek iskusan i lukav kao *stari/šegavi mačak* (FRMG 73) ili lisac *to je lisac* (FRMG 70). U Mrkočima su potvrđeni isti frazemi: *stari mačak* i *šegaf kako lesica*. Ista je pozadinska slika i u kajkavskim govorima: *{lukav (muder)} kak lisica; prava lisica* (FKPKG 121) te u novoštokavskim ikavskim govorima: *biti lukav ka lisica; biti lukava (prava) lisica* (FNIGH 218); *stari mačak* (FNIGH 222).

2.1.11. *Omalovažavanje, ismijavanje*

U medulinskom govoru i u govoru Mrkoča zabilježen je frazem *držati za blago kega* (FRMG 17); *držat kega za blago* u značenju 'ne cijeniti, omalovažavati koga, smatrati koga budalom, ismijavati koga'. U pozadinskoj je slici *blago* 'stoka', koje je ovdje sinonim za neuke, nekulturne osobe. *Blagu* se u ovom primjeru pripisuje negativna konotacija životinjskih osobina. Frazem nije potvrđen u rječnicima kajkavskih i novoštokavskih ikavskih govora.

2.1.12. *Brljavost*

Pozadinska slika psa koji neprestano laje opisuje čovjeka koji previše i svašta govori: *lajati kako brek* (FRMG 20); *laje ko kak pes* (FKPKG 145); *lajat ka pas {na misec}* (FNIGH 264). Brbljavost se izražava i poredbenim frazemom *imati {dugi} jezik kai krava rep* (FRMG 54); *imati jezičinu ka krava rep* (FNIGH 190); *imeti jezika kaj krava repa* (FKPKG 97), gdje je u pozadinskoj slici dugi kravlji rep koji je stalno u pokretu. U križevačko-podravskim govorima brbljav čovjek *ima jezika kak žuna* (FKPKG 97), a u novoštokavskim ikavskim govorima čovjek koji puno govori *kvoče ka kvočka na jajima* (FNIGH 214).

Osoba koja ponavlja tuđe riječi ili govori bez razumijevanja uspoređuje se s brbljavom papigom: *govôri kako papagâlo* (FRMG 96; FRZM), *biti (ponavljati) kak papiga* (FKPKG 143).

2.1.13. *Nametljivost*

Nametljivost se uspoređuje sa životinjama koje su po svojoj prirodi nametljive i vrte se stalno oko čovjeka, kao što su: krpelj, muha, stjenica, uš, moljac. U Medulinu se dosadan i nametljiv čovjek uspoređuje s moljcem: *biti kai tarma* (FRMG 138), muhom: *biti kai muha* ili komarcem: *biti kai*

cilinkuš (NTIMF), u križevačko-podravskim govorima sa stjenicom: *dosaden kak stenica* (FKPKG 174) i muhom: *dosaden kak muha* (FKPKG 32), kao i u Mrkočima *faštidož kako muha* i novoštokavskim ikavskim govorima *dosadan ka muva* (FNIGH 241). U FNIGH se čovjek koji se ne odvaja od *koga* ili prati *koga* u stopu uspoređuje s krpeljom: *prilipit se ka krpelj* (208) i uši: *bit prava uš* (330).

2.1.14. Zloba

Zmija je, prema kršćanskoj predaji, simbol prvoga grijeha – oholosti. Pozadinska slika zmije u frazemu *zmija od žene* (FRMG 158) / *zmija od ženske* (FRZM) opisuje 'zlu, podmuklu žensku osobu'. U FNIGH zao je čovjek *umiljat ka poskok* (FNIGH 275). U FKPKG se zla osoba ne uspoređuje sa zmijom (kačom).

2.1.15. Hirovitost, šašavost, svojeglavost

Za osobu koja je hirovita i pomalo šašava kaže se da *ima bakule u glavi* (FRMG 14) ili *ima črčke po glavi* (FRMG 28). Hirovit, nepredvidiv i svojeglav čovjek uspoređuje se s muhom koja neprestano zuji, komeša se, pecka, ili bubom koja se prilijepi za čovjeka: *imati muhe u glavi* (FRMG 80); *imeti {svoje} muhe v glavi* (FKPKG 132); *imat svoje mušice* (FNIGH 241); *imat bube u glavi* (FNIGH 139).

2.1.16. Brižnost

Briga za koga izražava se pozadinskom slikom kvočke koja brižno čuva svoje piliće: *čuvati kega kako kočka piplice* (FRMG 59); *braniti kako koka pulaštre* (FRZM); *paziti koga kak kvočka piščoke* (FKPKG 119). U FNIGH frazem sa zoonimnom sastavnicom *kvočka* nije zabilježen.

2.1.17. Ljubav, sloga, nesloga

Golub i golubica simbol su ljubavi, mira, sklada, pronađene sreće, nade (Chevalier i Gheerbrant 2007: 188–189). U medulinskom frazemu *živu kai dva goluba* (NTIMF) zrcali se upravo ta slika privrženosti, nježnosti i skladnoga suživota dviju osoba. Frazemi s istom pozadinskom slikom i značenjem ovjereni su u novoštokavskim ikavskim govorima: *ka golubi (dva goluba, golub i golubica) život (zaljubit se, držat se)* 'voljeti se i slagati' (FNIGH 177) i kajkavskim govorima: *biti kak golubi* (FKPKG 89) 'živjeti u ljubavi i slozi', *živeti (imeti se radi) kak dva goluba* (FKPKG 89). U FRZM frazem nije zabilježen.

S druge strane, neslaganje i svađa u Medulinu se izražava frazemom *volu se kai brek i mačak* (NTIMF); *slagati se kako miš i mačka s kin* u FRMG (79), kojem su u pozadinskoj slici dvije domaće životinje koje se ne slažu. Isti je motiv iskorišten i u Mrkočima: *slagat se kako brek i mačak*, novoštokavskim govorima: *volit se (živit i sl.) ka pas i mačka* – ‘ne podnositi se, ne slagati se, stalno se svađati’) (FNIGH 265) te u kajkavskim govorima: *živeti kak pes i mačka (maček)* (FKPKG 145).

2.2. Ljudsko stanje

2.2.1. Bijes

Bijesan, ljut čovjek u medulinskoj se frazeologiji uspoređuje s bikom i psom koji postaju opasni kad se razljute: *bisan (kako) bak* (FRMG 14); *bisan kako brek* (FRMG 20). Frazem koji opisuje čovjeka koji se žesti i uzrujava u novoštokavskim ikavskim govorima ima u pozadinskoj slici bika koji reagira na crveno platno: *žigat se ka bik na crveno* (FNIGH 129). U križevačko-podravskim kajkavskim govorima ljutit se čovjek uspoređuje s risom: *besen kak ris* (FKPKG 159) ili sa psom: *srdit (besen) kak cucek* (FKPKG 69).

Primjeri su konkretno motivirani jer su sve navedene životinje poznate po tome da postaju opasne kad se naljute.

2.2.2. Sloboda, sputanost

Slobodan, nesputan se čovjek uspoređuje s pticom na grani koja može odletjeti u bilo kojem smjeru: *kai tić na grani* (NTIMF); *kako tić na grani* (FRZM); *kak tić na grani* (FKPKG 186); *ka tica na grani* (FNIGH 322). S druge strane, sputana se osoba opisuje kao pas na lancu koji se može kretati samo koliko mu lanac dopušta: *kako brèk u vèzu* (FRMG 20); *živeti kak cucek na lancu* (FKPKG 69); *kako brek na verugah* (FRZM); *ka pas na lancu* (FNIGH 264).

2.2.3. Osamljenost

Osoba koja nema obitelji i potomaka, koja je osamljena, u Medulinu i u Mrkočima uspoređuje se s ćukom, pticom koja je budna kad svi spavaju: *{sam} kako ćuk* (FRMG 29); *živit kako ćuk* (FRZM). U novoštokavskim ikavskim govorima osoba koja nema nikoga, pa čak ni kućnog ljubimca, opisuje se frazemima: *nema ni pasa* (FNIGH 264), *nemat ni kučeta ni mačeta* (FNIGH 211), a u križevačko-podravskim kajkavskim govorima samoća se izražava somatskom sastavnicom *prst: sam {na svetu} kak prst* (FKPKG 154).

2.2.4. *Nemir*

Nemirna se osoba uspoređuje s crvom, malom životinjom koja je stalno u pokretu, vrlo upornom i ustrajnom. U svim konzultiranim frazeološkim rječnicima osoba koja je nemirna, koja se meškolji i koju ne drži mjesto opisuje se istom pozadinskom slikom: *imati črva u guzici* (FRMG 28); *kako da ima črva u guzici* (RFZM); *kako da ima črve v riti* (FKPKG 72) ili *črvi kopaju v riti* komu (FKPKG, 72); *črvi su ušli u guzicu* komu ili *ka da ima crve u guzici* (FNIGH 145).

2.2.5. *Umor, iscrpljenost*

Umorna i iscrpljena osoba uspoređuje se sa psom koji kad je iscrpljen glasno dahće, duboko i teško diše: *trudan kako brek* (FRMG 20; FRZM); *umoren kak pes* (FKPKG 145); *crknjen kak cucek* (FKPKG 69); *umoran ka pas* (FNIGH 264).

2.2.6. *Siromaštvo*

Pozadinska slika miša koji živi u crkvi u kojoj ne može doći do hrane opisuje 'jako siromašnu osobu': *živi kako crikveni miš* (FRMG 78); *{siromašen} kak crkveni miš* (FKPKG 289); *gol kako crikveni miš* (FRZM). Neimaštinu i siromaštvo izražavaju i frazemi: *nemat čime ni miša otrovat* (FNIGH 234); *ni za miša otrovat* (FRZM). U kajkavskim podravsko-križevačkim govorima nedostatak novca, siromaštvo ocrtava se i slikom bezdlake, "gole" žabe: *imeti novac kak žaba perja* (FKPKG 289).

2.3. Čovjekova vanjština

2.3.1. *Mršavost*

U Medulinu, Mrkočima i novoštokavskim ikavskim govorima jako mršav čovjek uspoređuje se s osušenim bakalarom: *suh kako bakalaj* (FRMG 61); *suh kako bakalo* (FRZM); *suv ka bakalar; osušit se ka bakalar* (FNIGH 126). U kajkavskim govorima mršavost se izražava poredbenim frazemom *gurav kak stočni cucek* (FKPKG 69).

2.3.2. *Debljina*

Debeo se čovjek u svim konzultiranim rječnicima uspoređuje s dobro ugojenom svinjom: *debeja kai prasac* (FRMG 105); *debel kak prasec* (FKPKG 151); *debel kak svinja/svinjče* (FKPKG 179) i *debela kak prasica* (FKPKG 151); *debel ka prasac/prase* (FNIGH 277). U križevačko-podravskim kaj-

kavskim govorima jako debeo čovjek uspoređuje se s konjem: *debel kak konj* (FKPKG 109).

2.3.3. Način češljanja

Osoba sa zalizanom kosom uspoređuje se s kravom koja svojim dugim jezikom umiva tele: *kako da je krava lizala kega* (FRMG 63); *kako da ga je krava polizala* (RFZM); *kak da je krava lizala koga* (FKPKG 113). Čelava se osoba u križevačko-podravskim kajkavskim govorima uspoređuje s očerupanom kokoši: *ofurdan kak kokoš* (FKPKG 108), a osoba kovrčave kose jest *rudasta kak ščukine svinje* (FKPKG 179).

2.3.4. Neurednost, prljavština

Svinja je životinja koja živi u svinjcu, malom i često blatnjavom prostoru, pa se u međulinskoj frazeologiji ta pozadinska slika frazema koristi kako bi opisala prljavoga čovjeka: *šporak kai prasac* (FRMG 105) ili naglasila nečiju neurednost i prljavštinu: *biti gori od prasca* (FRMG 105). Jednako je i u Mrkočima: *blatan kako prasac; huji je od prahca* (FRZM) i u novoštokavskim ikavskim govorima: *biti pravi prasac // bit pravo prase; doć ka prasac; šporak (zamazan) ka prasac/prase* (FNIGH 276) te u križevačko-podravskim kajkavskim govorima: *zmazen (rijev) kak prasec* (FKPKG 151); *omusikan (zmazan) kak svinjče* (FKPKG 179); *zmusan kak okaližano svinjče* (FKPKG 179); *omusikan (zmazan) kak svinja v kocu* (FKPKG 179). Neugodan miris prljavoga čovjeka uspoređuje se s mirisom svinje u FKPKG: *smrdeti kak svinja* (FKPKG 179).

2.4. Odnos prema jelu i piću

2.4.1. Umjerenost u jelu

Osoba koja malo jede uspoređuje se s pticom koja zbog svoje sitne građe ne može puno pojesti: *isti kako tić* (FRMG 139); *jis kako tić* (FRZM); *jesti kak ftić* (FKPKG 83); *ist ka tić* (FNIGH 322).

2.4.2. Neumjerenost u jelu i piću

Vuk je divlja životinja, mesojed koji se hrani velikim parnoprstašima. U krajevima s razvijenim ekstenzivnim stočarstvom često napada nečuvanu stoku koja je lak plijen za dobroga lovca. Pozadinska slika gladnoga vuka koji halapljivo jede iskorištena je kako bi dočarala gladnoga čovjeka: *gladan kako uk* (FRMG 144); *lačan kako uk* (FRZM); *gladen kak vuk* (FKPKG 198); *gladan ka vuk* (FNIGH 345).

Žedna se osoba predstavlja slikom žednoga psa u svim istraživanim idiomima: *žedan kako brek* (FRMG 20); *žedan kako brek* (FRZM); *žeden kak pes* (FKPKG 145); *žedan ka pas* (FNIGH 265).

Pijana se osoba uspoređuje sa svinjom, čija je karakteristika, kako smo već naveli, neumjerenost u jelu i piću: *nalokat se ka prase* (FNIGH 277); *pijan kak svinja* (FKPKG 179); *pijan ka prasac/prase* (FNIGH 276, 277), *pijan ka svinja* (FNIGH 312); *nalokati se kak svinja* (FKPKG 179). U novoštokavskim ikavskim govorima pijana se osoba uspoređuje s kobilom: *pijan ka kobila* (FNIGH 198) ili stokom: *pijan ka stoka* (FNIGH 305). Zanimljivo je da se u Medulinu na pijanstvo ne upućuje frazemom sa zoonimskom sastavnicom, nego poredbenim frazemom koji je motiviran tradicionalnim istarskim pićem od vina – supom: *pijan kako supa* (FRMG 99).

2.5. Odnos prema radu

2.5.1. Naporno raditi

Konj je snažna i brza životinja, vuče kola, sudjeluje u poljoprivrednim i drugim poslovima. Čovjek koji naporno radi u svim promatranim idiomima uspoređuje se s konjem: *delati kai konj* (FRMG 61); *delat kako konj*; *nadelat se kako konj* (RFZM); *delati (mučiti se) kak konj* (FKPKG 109); *radit ka {i} konj* (FNIGH 201).

2.5.2. Snalažljivost u poslu

Čovjek koji se dobro snalazi u svome poslu, onaj koji uspješno i bez poteškoća obavlja svoj posao, uspoređuje se s ribom koja se dobro snalazi u svom staništu – moru, vodi: *pliva kako riba u moru* (FRMG 119); *randat se kako riba u odi* (RFZM); *biti (plivati) kak riba vu vodi* (FKPKG 159); *ka riba u vodi bit (snalazit se)* (FNIGH 287).

3. ZAKLJUČAK

U radu smo prikazali frazeme sa zoonimnom sastavnicom ekscerpirane iz *Frazeološkoga rječnika medulinskoga govora* te one prikupljene ispunjavanjem upitnika i usmjerenim razgovorom s autoricom *Rječnika* Marijom Peruško. Usporedili smo tako prikupljene frazeme s frazemima iz odabranih čakavskih, kajkavskih i štokavskih govora da bismo izdvojili frazeološke lokalizme i regionalizme. Zaključujemo da većina medulinskih frazema sa zoonimnom sastavnicom dijeli istu pozadinsku sliku, motivaciju i strukturu s frazemima zabilježenima u Mrkočima, u novoštokavskim ikavskim govorima

i križevačko-podravskim kajkavskim govorima. Mali je broj frazema koji nisu potvrđeni u svim rječnicima, primjerice: *{pravi} kai janjac* ili biblijski motiviran *ovca zgubljena*.

Velik dio ovdje izdvojenih frazema koji izražavaju ljudske osobine, ljudska stanja, čovjekovu vanjštinu te odnos čovjeka prema radu, hrani i piću motiviran je konkretnim karakteristikama i ponašanjem životinja, npr.: *jak kai bak, jak kai konj, delati kako črv, čuvati kega kako kočka pipliče*, no ima i onih koji su motivirani neopravdanim karakteristikama ili ponašanjem: *imati straha kako zec* (FRMG 156). U Medulinu su zabilježena tri lokalizma, prvi: *kai koza i Kirinčić* (FRMG 62) – u značenju ‘nerazdvojni’ – motiviran je stvarnom slikom siromašnoga Kirinčića koji je stalno sa svojim jedinim blagom (kozom) hodao po Medulinu. Drugi – *gledati šaro kai Srneja* (FRMG 124) – u svojoj strukturi ima lokalno ime vola/teleta *Srneja*, motivirano smeđom bojom dlake koja se uspoređuje sa srninom. Treći je frazem lokalizam *pijan kai supa*. Jedna od njegovih sastavnica jest naziv istarskoga pića – *supa* – koje se po tradicionalnoj recepturi priprema od crnoga vina i pije iz *bukalete*. U drugim se govorima pijana osoba uspoređuje sa *svinjom*.

Frazemi sa zoonimnom sastavnicom zapisani u netom objavljenom *Frazeološkome rječniku medulinskoga govora* čuvaju i zrcale kulturno i jezično blago Medulinaca.

LITERATURA

- Brozović, Dalibor; Ivić, Pavle. 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.
- Bošković, Radosav. 1978. Refleksi grupa tj, dj, tɔj, dɔj, stj, zdj, skj, zgj, (sk^e, zg^e) u dijalektima južne i jugozapadne Istre. U: Bošković, Radosav. *Odabrani članci i rasprave*. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 293–349.
- Bunk, Ana; Opašić, Maja. 2010. Prilog kontrastivnoj analizi frazema sa zoonimskom sastavnicom u hrvatskome i češkome jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/2, 237–250.
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain. 2007. *Rječnik simbola: Mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Zagreb: Kulturno-informativni centar – Naklada Jesenski i Turk.
- Evandjelje po Luki. Lk 15,1.
<https://biblija.ks.hr/evandjelje-po-luki/15> (pristup 1. ožujka 2020.).
- Hraste, Mate. 1964. *Govori jugozapadne Istre*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

- Kovačević, Barbara. 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Lakoff, George. 1987. *Women, fire, and dangerous things: what categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lorencin, Nataša. 2010. *Jezične značajke Medulina*. U: Peruško, Marija. *Rječnik medulinskoga govora*. Medulin: Društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Mendula, 297–302.
- Małecki, Mieczysław. 1930. *Przegląd słowiańskich gwar Istrii*. Kraków: Polska akademia umiejętności.
- Małecki, Mieczysław. 2002. *Slavenski govori u Istri*. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.
- Marešić, Jela; Menac-Mihalić, Mira. 2008. *Frazeologija križevačko-podravske kajkavskih govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Menac-Mihalić, Mira. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj: s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga.
- Peruško, Marija. 2010. *Rječnik medulinskoga govora*. Medulin: Društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Mendula.
- Peruško, Marija. 2019. *Frazeološki rječnik Medulina*. Medulin: Općina Medulin.
- Pliško, Lina; Mandić, David. 2013. Govori općine Medulin. U: *Monografija općine Medulin* [gl. ur. Bader, Andrej]. Medulin: Općina Medulin, 430–441.
- Ribarić, Josip. 1940. Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri. *Srpski dijalektološki zbornik* 9, 1–207.
- Ribarić, Josip. 2002. *O istarskim dijalektima: Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora*. Pazin: Josip Turčinović d. o. o.
- Runko, Radoslav. *Frazeološki rječnik zaseoka Mrkoči* (u rukopisu).
- Vidović Bolt, Ivana. 2011. *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji. Sv. 1*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Fraseologia zoonimica nella parlata di Medolino

Il presente lavoro analizza le espressioni idiomatiche e fraseologiche contenenti elementi zoonimici, raccolti esaminando il *Dizionario della parlata di Medolino* di Marija Peruško, nonché dal *Questionario* compilato dalla medesima autrice del dizionario. In questa sede viene messo l'accento sulle espressioni idiomatiche che descrivono il carattere umano, lo stato e l'aspetto delle persone come pure il rapporto dell'uomo con il lavoro, il cibo e le bevande. I frasemi raccolti all'interno della parlata di Medolino sono stati poi raffrontati con quelli ciacavi, stocavi e caicavi onde poter riconoscere e stabilire quali di

essi siano da annoverare tra i regionalismi e quali invece rappresentino dei modi di dire esclusivamente locali. Dal confronto è emerso che la maggior parte delle espressioni idiomatiche di Medolino contenenti termini zoonimici condividono le stesse caratteristiche e le stesse strutture presenti in quelli registrati nel borgo di Mrkoči, nelle parlate neostocave e icave nonché in quelle caicave della Podravina e di Križevci. Nella parlata di Medolino sono stati poi registrati tre modi di dire tipicamente locali: il primo *kai koza i Kirinčić* ‘come la capra e Kirinčić’ (FRMG 62), con il significato di indivisibili, viene giustificato dall’immagine del povero Kirinčić che passeggiava per Medolino con la sua unica capra. Il secondo *gledati šaro kai Srneja* ‘guardare in maniera colorita come il capriolo’ (FRMG 124), nella sua struttura contiene il nome locale del vitello Srneja, il cui nome è motivato dal colore marrone del capriolo al quale viene paragonato; mentre il terzo *pijan kai supa* ‘ubriaco come la supa/soppa’ viene motivato dalla tipica bevanda istriana a base di vino rosso, pane grigliato, zucchero, pepe macinato e olio d’oliva. Nelle altre parlate locali l’ubriaco viene paragonato al maiale.

I modi di dire che contengono espressioni zoonimiche sono contenuti nell’appena pubblicato *Dizionario fraseologico* e riflettono il ricco patrimonio culturale e linguistico di Medolino.